West Bengal State University

B.A./B.Sc./B.Com. (Honours, Major, General) Examinations, 2013

DINABANDHU MAHAVIDYALAYA Estd.-1947 CENTRAL LIBRARY

PART – I

SANSKRIT — HONOURS

Paper - II

(NEW AND OLD SYLLABUS)

Duration : 4 Hours] [Full Marks : 100

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

The figures in the margin indicate full marks.

(NEW SYLLABUS)

UNIT - I

(Marks : 20)

1. a) What are the utilities of 'Arthopaksepaka's in a drama ? What are its different types ? Define and illustrate any two of them. 3 + 1 + 6

OR

b) Define पताकास्थान. How many types of पताकास्थानs do you find in your text ? Describe after Visvanātha its varieties with apt illustrations. 2 + 2 + 6

c) Write explanatory notes on any *two* of the following : 2 × 5 = 10

प्रतिमुखसन्धिः, कथा, भारतीवृत्तिः, अभिनयः ।

UNIT - II

(Marks : 30)

2. a) Narrate the fisherman-episode with its significance in the drama Abhijñāna śakuntalam. What impression of the society do you gather from this episode? 7 +

OR

b) What are the characteristics of विदूषक in Sanskrit drama ? Analyse the rol played by विदूषक in अभिज्ञानशकुन्तलम् । 4 +

OR

c) Explain the dramatic significance of the curse of Durbāsā in the dram Abhijñānaśakuntalam.

3. Translate into English *or* Bengali any *one* of the following verses : 1 × 5 =

a) पातुं न प्रथमं व्यवस्यति जलं युष्मास्वपीतेषु या
नादत्ते प्रियमण्डनापि भवतां स्नेहेन या पल्लवम् ।
आद्ये वः कुसुमप्रसूतिसमये यस्या भवत्युत्सवः
सेयं याति शकुन्तला पतिगृहं सर्वैरनुज्ञायताम् ॥

b) मेदश्छेदकृशोदरं लघु भवत्युत्थानयोग्यं वपुः
सत्त्वानामपि लक्ष्यते विकृतिमच्चित्तं भयक्रोधयोः
उत्कर्षः स च धन्विनां यदिषवः सिध्यन्ति लक्ष्ये चले
मिथ्यैव व्यसनं वदन्ति मृगयामीदृग्विनोदः कुतः ॥

4. Explain in Sanskrit with reference to the context any *one* of the following verses :
1 × 8 =

a) त्वमर्हतां प्राग्रसरः स्मृतोऽसि नः
शकुन्तला मूर्तिमती च सत्क्रिया ।
समानयंस्तुल्यगुणं वधूवरं
चिरस्य वाच्यं न गतः प्रजापतिः ॥

b) स्वप्नो नु माया नु मतिभ्रमो नु
क्लिष्टं नु तावत्फलमेव पुण्यम् ।
असन्निवृत्त्यै तदतीतमेते
मनोरथा नाम तटप्रपाताः ॥

5. Name and expound the samāsa in वधूवरम् in 4 (a) *or* तटप्रपाता: in 4 (b). 2

6. Render any *one* into Sanskrit. 1 × 5 = 5

a) आतम्महरिअपण्डुर जीविदसव्वं वसंतमासस्य ।

दिट्टो सि चूदकोरअ उदुमङ्गल तुमं पसाएमि ॥

b) उग्गलिअदब्भकवला मिआ परिच्चत्तणच्चणा मोरा ।

ओसरिअपण्डुपत्ता मुअन्ति अस्सू विअ लदाओ ॥

UNIT - III

(Marks : 20)

7. a) Show the dramatic significance of the introduction of 'Brahmacārin' in the drama Svapnavāsavadattaṃ. 10

OR

b) Justify fully the remarks :

स्वप्नवासवदत्तस्य दाहकोऽभून्न पावक: ।

8. Translate into English *or* Bengali any *one* of the following verses : 1 × 5 = 5

a) अनाहारे तुल्य: प्रततरुदितक्षामवदन:

शरीरे संस्कारं नृपतिसमदु:खं परिवहन् ।

दिवा वा रात्रौ वा परिचरति यत्नैर्नरपतिं

नृप: प्राणान् सद्यस्त्यजति यदि तस्याप्युपरम: ॥

b) धीरस्याश्रमसंश्रितस्य वसतस्तुष्टस्य वन्यै: फलै-

र्मानार्हस्य जनस्य वल्कलवतस्त्रास: समुत्पाद्यते ।

उत्सिक्तो विनयादपेतपुरुषो भाग्यैश्चलैर्विस्मित:

कोऽयं भो ! निभृतं तपोवनमिदं ग्रामीकरोत्याज्ञया ॥

9. Amplify in Sanskrit any *one* of the following ideas : 1 × 5 = 5

a) प्रायेण हि नरेन्द्रश्री: सोत्साहैरेव भुज्यते ।

b) कालक्रमेण जगत: परिवर्तमाना चक्रारपंक्तिरिव गच्छति भाग्यपङ्क्ति: ।

UNIT - IV

(Marks : 30)

10. Explain the idea with apt illustration from the drama Uttararāmacaritaṃ.

"कारुण्यं भवभूतिरेव तनुते" 12

OR

Describe the exhibition of pictures in the first Act of Uttararāmacaritaṃ with suitable illustrations.

OR

Discuss the character of Sitā as depicted in the drama Uttararāmacaritaṃ.

11. Translate into English *or* Bengali any *two* of the following verses : $2 \times 5 = 10$

a) तुरगविचयव्यग्रानुर्वीभिदः सगराध्वरे
कपिलमहसामर्षात् प्लुष्टान् पुरा प्रपितामहान् ।
अगणिततनूपातं तप्त्वा तपांसि भगीरथो
भगवति तव स्पृष्टानद्भिश्चिरादुददीधरत् ॥

b) समयः स वर्तत इवैष यत्र मां
समनन्दयत् सुमुखि ! गौतमार्पितः ।
अयमागृहीतकमनीयकङ्कण —
स्तव मूर्तिमानिव महोत्सवः करः ॥

c) अस्मिन्नगस्त्यप्रमुखाः प्रदेशे
भूयांस उद्गीथविदो वसन्ति ।
तेभ्योऽधिगन्तुं नियमान्तविद्यां
वाल्मीकिपार्श्वादिह पर्यटामि ॥

d) परिपाण्डुदुर्बलकपोलसुन्दरं
दधती विलोलकवरीकमाननम् ।
करुणस्य मूर्तिरथवा शरीरिणी
विरहव्यथेव वनमेति जानकी ॥

12. Explain in Sanskrit with reference to the context any *one* of the following verses :

$1 \times 8 = 8$

a) उत्पत्तिपरिपूतायाः किमस्याः पावनान्तरैः ।
तीर्थोदकञ्च वह्निश्च नान्यतः शुद्धिमर्हतः ॥

b) अपूर्वकर्मचण्डालमयि मुग्धे विमुञ्च माम् ।
श्रितासि चन्दनभ्रान्त्या दुर्विपाकं विषद्रुमम् ॥

(OLD SYLLABUS)

UNIT - I

(Marks : 20)

1. Make an estimate of Dandin as an author of गद्यकाव्य with suitable illustrations from your text. 10

OR

'स्मर तस्या हंसगामिनि, हंसकथायाः' —

Who said this to whom ? Describe the incident took place with reference to हंसकथा there.

2. Translate into English *or* Bengali any *one* of the following : 1 × 4 = 4

a) अथ विदितवार्तावार्तौ महादेवीमालवेन्द्रौ जामातरमाकारपक्षपातिनौ आत्मपरित्यागोपन्यासेनारिणा जिघांस्यमानं ररक्षतुः । न शेकतुस्तु तमप्रभूत्वादुत्तारयितुमापदः ।

b) पश्यतु पतिमद्यैव शूलावतंसितमियमनार्यशीला कुलपांसनी इति निर्भर्त्सयन् भीषणभ्रूकुटिदूषितललाटः काल इव बाहुदण्डेनावलम्ब्य हस्ताम्वुजे रेखाम्वुजरथाङ्गलाञ्छने राजपुत्रं सरभसमाचकर्ष ।

c) स तु स्वभावधीरः सर्वपौरुषातिभूमिः सहिष्णुतैकप्रतिक्रियां दैवीमेव तामवधार्य्य स्मर तस्या हंसगामिनि ! हंसकथायाः सहस्व वासु मासद्वयम् इति प्राणसमां समाश्वास्यारिवश्यतामयासीत् ।

3. Explain in Sanskrit with reference to the context any *one* of the following : 1 × 6 = 6

a) अवसितश्च ममाद्य शापः ।

b) पापे भजस्व लोहजातिमजातचैतन्या सती ।

UNIT - II

(Marks : 40)

4. Justify the remark : 12

कालिदासस्य सर्वस्वमभिज्ञानशकुन्तलम् ।

तत्रापि च चतुर्थोऽङ्क यत्र याति शकुन्तला ॥

OR

Narrate the elephant-episode in the First act of Abhijñānaśakuntalaṃ. Discuss the dramatic significance of that episode.

OR

Who was Sānumatī ? With what purpose Kālidāsa introduced this character ? Explain.

5. Translate into English *or* Bengali any *one* of the following : 1 × 6 = 6

a) नीवाराः शुकगर्भकोटरमुखभ्रष्टास्तरुणामधः

प्रस्निग्धाः क्वचिदिङ्गुदीफलभिदः सूच्यन्त एवोपलाः ।

विश्वासोपगमादभिन्नगतयः शब्दं सहन्ते मृगा-

स्तोयाधारपथाश्च वल्कलशिखानिस्यन्दरेखाङ्किताः ॥

b) यास्यत्यद्य शकुन्तलेति हृदयं संस्पृष्टमुत्कण्ठया

कण्ठः स्तम्भितवाष्पवृत्तिकलुषश्चिन्ताजडं दर्शनम् ।

वैक्लव्यं मम तावदीदृशमिदं स्नेहादरण्यौकसः

पीडयन्ते गृहिणः कथं नु तनयाविश्लेषदुःखैर्नवैः ॥

6. Explain in Sanskrit with reference to the context any *one* of the following : 1 × 7 = 7

a) मानुषीषु कथं वा स्यादस्य रूपस्य सम्भवः ।

न प्रभातरलं ज्योतिरुदेति वसुधातलात् ॥

b) शमप्रधानेषु तपोधनेषु

गूढं हि दाहात्मकमस्ति तेजः ।

स्पर्शानुकूला इव सूर्यकान्ता -

स्तदन्यतेजोऽभिभवाद् वमन्ति ॥

7. i) Name and expound the samāsa in शमप्रधानेषु in 6 (b) *or* तनयाविश्लेषदु:खै: in 5 (b). 2

ii) Derive प्रस्निग्धा: in 5 (a) *or* सम्भव: in 6 (a). 2

iii) Disjoin Sandhi in विश्वासोपगमादभिन्नगतय: in 5 (a) *or* स्नेहादरण्यौकस: in 5 (b). 1

8 Amplify in Sanskrit any *one* of the following : 1 × 5 = 5

a) i) किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम् ।

ii) बलवदपि शिक्षितानामात्मन्यप्रत्ययं चेत: ॥

OR

b) Write short note on any *one* of the following : 1 × 5 = 5

i) नान्दी

ii) गौतमी

iii) शारद्वत: ।

9. Render any *one* of the Prākṛta texts into Sanskrit in Devanāgarī script : 1 × 5 = 5

a) हला सउन्दले, गच्छ उडअं फलमिस्सं अग्धं उवहर । इदं पादोदअं भविस्सदि ।

b) जह वणजोसिणी अणुरुवेण पाअवेण संगदा अवि णाम एव्वं अहं वि अओणो अणुरुवं वरं लहेअं त्ति !

UNIT - III

(Marks : 25)

10. Who is वनेचर ? Narrate the speech of वनेचर as found in किरातार्जुनीयम् Canto I. 10

OR

Justify the statement —'नारिकेलफलसम्मितं वचो भारवे:'.

11. Translate into English *or* Bengali any *one* of the following : 1 × 5 = 5

a) निसर्गदुर्बोधमबोधविक्लवा:

क्व भूपतीनां चरितं क्व जन्तव: ।

तवानुभावोऽयमवेदि यन्मया

निगुढतत्त्वं नयवर्त्म विद्विषाम् ॥

b) अबन्ध्यकोपस्य विहन्तुरापदां भवन्ति वश्या: स्वयमेव देहिन: ।

अमर्षशून्येन जनस्य जन्तुना न जातहार्देन न विद्विषादर: ॥

12. Explain in Sanskrit with reference to the context any *one* of the following : 1 × 7 = 7

a) तथापि जिह्मः स भवज्जिगीषया तनोति शुभ्रं गुणसम्पदा यशः ।

समुन्नयन् भूतिमनार्यसङ्गमाद् वरं विरोधोऽपि समं महात्मभिः ॥

b) महीभृतां सच्चरितैश्चरैः क्रियाः स वेद निःशेषमशेषितक्रियः ।

महोदयैस्तस्य हितानुबन्धिभिः प्रतीयते धातुरिवेहितं फलैः ॥

13. a) Name and expound samāsa in भवज्जिगीषया in 12 (a) *or* अशेषितक्रियः in 12 (b). 2

b) Derive देहिनः in 11 (b) *or* अवेदि in 11 (a). 1

UNIT - IV

(Marks : 15)

14. What according to Vāmana is Guṇa ? How many guṇas have been enumerated by him ? Enumerate any two of them. 3 + 1 + 6 = 10

OR

Write after Vāmana the utility of composing a सत्काव्य ।

15. a) Explain any *one* of the following : 1 × 5 = 5

i) न कतकं पङ्कप्रसादनाय ।

ii) गद्यं वृत्तगन्धि चूर्णमुत्कलिकाप्रायञ्च ।

OR

b) Write short note on any *one* of the following : 1 × 5 = 5

i) प्रतिभानम् ।

ii) रूपकम् ।